

Zpráva o mezinárodní náboženské svobodě za rok 2009

26. října 2009

ČESKÁ REPUBLIKA

Svobodu náboženství zaručuje ústava. K obecně svobodnému praktikování náboženství přispívaly také další zákony a politiky.

Vláda obecně respektovala svobodu náboženství v praxi. Během sledovaného období nedošlo ze strany vlády k žádné změně v respektování náboženské svobody.

Objevily se zprávy o sociální diskriminaci na základě náboženského vyznání, víry či jejího praktikování. U některých skupin obyvatel byly hlášeny občasné projevy a akty antisemitismu.

V rámci své celkové politiky hájení lidských práv vláda Spojených států jedná s vládou ČR o otázkách náboženské svobody.

Oddíl I. Náboženská demografie

Země má rozlohu 78.867 čtverečních km a 10,2 milionu obyvatel. Obyvatelstvo je převážně homogenní s dominantní křesťanskou tradicí. V důsledku čtyřiceti let vlády komunismu v letech 1948 až 1989 se však drtivá většina obyvatel nehlásí k žádnému organizovanému náboženství. V průzkumu veřejného mínění v roce

2008 provedeném Střediskem empirických výzkumů (STEM) se 34 % respondentů označilo za věřící, zatímco 39 % se prohlásilo za ateisty. Pouhých 25 % občanů mladších 29 let se hlásilo k víře v Boha. Obdobně v květnu 2007 v průzkumu organizovaném Centrem pro výzkum veřejného mínění (CVVM) 55 % občanů vyjádřilo nedůvěru k církvím, zatímco pouhých 28 % uvedlo, že církvím důvěruje. Po „sametové revoluci“ v roce 1989 bylo zaznamenáno oživení zájmu o církve; počet těch, kteří se hlásí k víře nebo se podílejí na organizovaném náboženském životě, však od té doby ve všech krajích země neustále klesá.

33 % obyvatelstva patří k římskokatolické církvi, 3 % k protestantským církvím, 1 % k církvi československé husitské a 2 % k ostatním náboženským skupinám. Pět procent populace pravidelně navštěvuje katolické bohoslužby, přičemž většina z nich žije na jižní Moravě v olomoucké a brněnské diecézi. Jedno procento obyvatel představují praktikující protestanti. V roce 2004 byl jako oficiálně uznané náboženství zaregistrován islám a čelní představitelé zdejší muslimské komunity odhadli počet muslimů v zemi na několik tisíc. Jsou zde dvě mešity, které stojí v Brně a v Praze, ale na území státu existují další modlitebny. Převážná část historické židovské komunity, která před nacistickou okupací území dnešní České republiky čítala přibližně sto tisíc obyvatel, byla zavražděna během holocaustu. V zemi se k židovské komunitě oficiálně hlásí asi 3.000 osob.

Oddíl II. Stav dodržování náboženské svobody vládou

Právní a politický rámec

Svobodu náboženství zaručuje ústava. K obecně svobodnému praktikování náboženství přispívaly také další zákony a politiky. Právní předpisy na všech úrovních zabezpečovaly plnou ochranu tohoto práva proti zneužití, ať už vládními činiteli nebo soukromými osobami.

Záležitosti náboženství spadají do odpovědnosti odboru církví při Ministerstvu kultury ČR. Veškeré náboženské skupiny registrované na ministerstvu kultury mají právo na daňové úlevy a vládní dotace, ačkoli některé z nich odmítají státní finanční podporu ze zásady a jako výraz své nezávislosti.

Vláda dodržuje následující náboženské svátky jako svátky státní: Velikonoční pondělí, Štědrý den, První svátek vánoční, Druhý svátek vánoční (26. prosince).

Zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností z roku 2002 vytvořil dvoustupňový systém registrace náboženských

organizací. K registraci na prvním (nižším) stupni, musí mít náboženská skupina alespoň 300 dospělých členů s trvalým bydlištěm na území státu. Registrace prvního stupně umožňuje omezené daňové úlevy a ukládá povinnost podávání výročních zpráv, jakož i desetiletou čekací lhůtu pro podání žádosti o plnou registraci druhého stupně. Podmínkou registrace druhého stupně, která organizaci dává právo na poměrnou část financování státem, je počet členů ve skupině rovnající se alespoň 0,1 % počtu obyvatel země, náležitě doložené podpisy. Mnohá menší a méně etablovaná náboženství nebyla schopna získat podpisy potřebné pro registraci druhého stupně.

V zemi je 30 státem uznaných náboženských organizací. Během sledovaného období podaly žádost o registraci dvě evangelické skupiny – církve Slovo života březnu 2009 a církve Nová naděje v říjnu 2008. Na konci sledovaného období byly obě žádosti posuzovány. Judaismus je státem uznávaným náboženstvím již z doby před rokem 1989.

Oprávnění provádět úředně uznané svatební obřady a sloužit jako vojenští kněží a vězeňští duchovní má pouze duchovenstvo organizací s registrací druhého stupně, ačkoli vězni jiného vyznání mají právo na návštěvu duchovních ze své vlastní církve. Náboženské skupiny registrované před rokem 1991, jako např. malá židovská obec, nejsou povinny splňovat tyto registrační podmínky. Neregistrované náboženské skupiny nejsou oprávněny legálně vlastnit majetek obce, ale často zakládají občanská zájmová sdružení spravující jejich majetek a jiná vlastnictví až do doby, kdy budou splňovat podmínky registrace. Vláda nezasahuje do tohoto způsobu prozatímního řešení, ani mu nijak nebrání. Neregistrované náboženské skupiny se jinak mohou svobodně shromažďovat a konat bohoslužby způsobem, který si samy zvolí.

Náboženské organizace získávají ročně od vlády zhruba 70 miliónů dolarů (1,4 miliardy Kč). Tyto prostředky jsou rozdělovány proporcionalně na základě počtu duchovních mezi 17 náboženských organizací s registrací druhého stupně, které se rozhodly pro přijetí státní podpory. Z této částky je přibližně 60 miliónů dolarů (1,2 miliardy Kč) využito na výplaty duchovním. Zbytek financí je použit pro správní účely a údržbu církevního majetku.

Trestní zákoník zakazuje popírání holocaustu a stanoví trest odnětí svobody v délce 6 měsíců až 3 let za veřejné popírání holocaustu a jeho zpochybňování, schvalování a pokusy o ospravedlnění nacistické genocidy. Zákon rovněž postihuje podněcování nesnášenlivosti na základě náboženství a stanoví trest odnětí svobody

v délce až 3 let. Zákon z roku 2004 označil 27. leden v zemi za Den památky obětí holocaustu.

Misionáři musí získat povolení k dlouhodobému pobytu a pracovní povolení, pokud zamýšlejí zůstat déle než 90 dní. Pro církevní pracovníky není stanovena zvláštní kategorie víz; zahraniční misionáři a duchovní jsou povinni dodržovat přísné podmínky pro standardní pracovní povolení, přestože jejich činnost je striktně duchovní či dobrovolné povahy.

Z 30 registrovaných církví deset získalo povolení ministerstva kultury (podle zákona o svobodě náboženského vyznání z roku 2002) k výuce náboženství na státních školách. Přestože je výuka náboženství ve veřejných školách nepovinná, podle ministerstva školství jsou ředitelé škol povinni výuku zavést, pokud je v jedné třídě přítomno alespoň sedm studentů stejného vyznání požadujících výuku daného náboženství.

Omezení náboženské svobody

Vláda všeobecně dodržovala náboženskou svobodu v praxi. Během sledovaného období nedošlo ze strany vlády k žádné změně ohledně stavu dodržování náboženské svobody.

Právní spor mezi státem a katolickou církví o svatovítskou katedrálu pokračoval i v období, které zpracovává tato zpráva. V březnu 2009 Nejvyšší soud zamítl odvolání katolické církve proti rozhodnutí Městského soudu v Praze z roku 2008, podle něhož katedrála náleží státu. V květnu 2009 se katolická církev odvolala proti tomuto rozhodnutí k Ústavnímu soudu; do konce sledovaného období nebylo vyneseno rozhodnutí.

Vláda pokračuje ve snaze řešit problémy spojené s restitucemi majetku církevních obcí. Nároky židovské obce se týkaly období nacistické okupace během 2. světové války, zatímco orgány katolické církve požadovaly majetek zkonfiskovaný během komunistického režimu. V dubnu 2008 vláda jednohlasně schválila návrh zákona o restitucích církevního majetku, aby bylo umožněno navrácení majetku církevním řádům a finanční vyrovnání za majetek patřící církvím, a předložila jej Parlamentu. Návrh měl řešit problematiku restitucí církevního majetku, jakož i financování církví. Proti tomuto návrhu vystoupili v Poslanecké sněmovně komunisté a sociální demokraté, ale také někteří členové koalice. V květnu 2008 návrh nebyl schválen v prvním čtení. V červnu 2008 byla k přezkoumání návrhu zákona založena

parlamentní komise. V dubnu 2009 komise doporučila, aby poslanecká sněmovna návrh odmítla. Do konce sledovaného období sněmovna o návrhu nehlasovala.

Od roku 1989 vláda na základě nařízení navrátila většinu státem vlastněného majetku, na nějž si činila nárok Federace židovských obcí; město Praha a mnohá další zaujala podobný postoj. Soudní spor v Brně, na konci sledovaného období nevyřešený, se týkal majetku ve vlastnictví ministerstva vnitra. V roce 1994 označila Federace židovských obcí 202 objektů za předměty nejvyššího zájmu při restitucích, přestože existovalo více než tisíc potenciálních nároků. Z těchto 202 případů bylo 80 vyřešeno a židovská obec se mlčky vzdala nároků ve zbývajících zhruba 800 případech.

V roce 2000 Parlament schválil zákon umožňující navrácení více než 60 uměleckých děl z Národní galerie židovské obci a přibližně 7000 uměleckých děl v majetku vlády jednotlivým židovským občanům a jejich dědicům. Z uměleckých předmětů patřících náboženské obci, byly navráceny všechny, s výjimkou dvou. Ze 7000 děl náležejících soukromým osobám bylo do konce sledovaného období vráceno méně než tisíc. Hlavní překážka v řešení těchto nároků byla objektivní povahy (zjišťování vlastníka nebo případy, kde neexistoval žijící dědic). V roce 2006 vláda rozšířila účinnost zákona na neurčito, čímž umožnila soukromým osobám kdykoli vznést nárok na dílo vlastněné státem.

Nadace pro oběti holocaustu nadále podporovala obnovu majetku obce, vzdělávací programy a sociální potřeby členů obce. Z těchto prostředků stát podporoval četné projekty sociální pomoci. Například v roce 2007 státní nadace přispěla částkou 300.000 dolarů (6 milionů Kč) institucím poskytujícím zdravotní péči přibližně pěti stům osob přeživším holocaust. (Poznámka: Vzhledem k tomu, že první žádosti byly přijaty v roce 2001, počet přeživších klesl z cca 2.500 na několik málo přes 500.)

Ministerstvo kultury finančně podporuje nábožensky orientované kulturní aktivity prostřednictvím grantového programu. V roce 2008 ministerstvo poskytlo 210.000 dolarů (4,2 milionu Kč). Ministerstvo podpořilo během sledovaného období některé společné aktivity církví, včetně ekumenického setkání Modlitba za vlast na hoře Říp.

V zemi nebyly hlášeny žádné případy uvěznění či zadržení z důvodu náboženství.

Nucená náboženská konverze

Nebyly zaznamenány žádné zprávy o nucené náboženské konverzi, a to včetně nezletilých občanů USA, kteří byli uneseni nebo protizákonně odvezeni ze Spojených států, nebo v jejichž případech nebylo umožněno, aby byli navráceni do Spojených států.

Oddíl III. Stav dodržování náboženské svobody ve společnosti

Byly zaznamenány některé projevy společenských zlořádů a diskriminace v souvislosti s příslušností k církvi, vírou nebo jejím praktikováním, které byly odrazem zbytkového antisemitismu. Významní představitelé společenského života však podnikli pozitivní kroky k podpoře náboženské svobody.

V zemi existovalo malé, avšak vytrvalé a poměrně dobře organizované extrémně pravicové hnutí s antisemitskými názory. Antisemitismus přetrvával také u části obyvatelstva, včetně neonacistických skupin a islamistických extrémistů. Všeobecně docházelo k veřejným projevům antisemitismu zřídka a úřady prováděly důkladná šetření a následná trestní řízení v případech popírání holocaustu.

Během sledovaného období nebyly v zemi hlášeny žádné násilné antisemitské incidenty vůči jednotlivcům, nicméně byly zaznamenány ojedinělé škody na majetku, projevy vandalismu a nenávistné slovní projevy.

V lednu 2009 vandalové poškodili Památník obětem holocaustu v Teplicích. Na konci sledovaného období policie případ ještě nadále šetřila.

Proběhlo několik rasově motivovaných pochodů, organizovaných většinou extrémní pravicovou Dělnickou stranou. V březnu 2009 pochodovalo Plzni 200 neonacistů vykřikujících antisemitská hesla. Policie šetřila jednoho účastníka kvůli propagaci nacismu. V listopadu 2008 došlo ke střetu extrémistů s policií v Janově.

Aktivity skupin, jako např. Národní odpor a Autonomní nacionalisté se vyznačovaly rasistickými, xenofobními, antisemitskými a antimuslimskými postoji, popíráním holocaustu a šířením nacistické propagandy.

V dubnu 2009 členové Národního odporu (spojení s pravicovou extrémistickou Dělnickou stranou) pozvali bývalého velmistra amerického Ku Klux Klanu Davida Dukea, aby promluvil na Karlově univerzitě, která je nejprestižnější univerzitou v zemi. Když se o akci dozvěděly židovské skupiny, s úspěchem vyzvaly představitele univerzity, aby bylo Dukeovo vystoupení zrušeno. Dukeovi místní

příznivci akci přesunuli do pražské restaurace, jejíž místo sdělili na poslední chvíli vybranému obecenstvu. Policie provedla na místě zásah a Dukea zadržela. Na základě trestního zákoníku státní úřady obvinily Dukea z popírání holocaustu a nařídily mu okamžitě opustit zemi.

Mezi neonacisty na svobodě a neonacisty uvězněnými pro rasově motivované trestné činy fungovalo volné propojení. Členové hnutí, kteří byli na svobodě, posílali uvězněným dárky a dopisy. Součástí sítě přívrženců, která sama sebe označuje názvem Prisoners of War (P.O.W.), byla i ženská skupina Resistance Women Unity.

Extrémistické projevy v politických debatách byly vzácným jevem. Nicméně malé okrajové strany (Národní strana a Dělnická strana), které nemají zastoupení v Parlamentu, vydaly několik extrémistických prohlášení.

Bylo hlášeno několik neonacistických koncertů. Ministerstvo vnitra pokračovalo ve snaze bojovat proti neonacistům monitorováním jejich aktivit, úzkou spoluprací s policejními orgány v sousedních zemích a zaměřilo se na ukončování nepovolených koncertů a shromáždění skupin neonacistů. Policie zasahovala při několika incidentech, kde došlo ke slovním projevům nenávisti. V některých případech policie a jiné orgány neonacistické akce ignorovaly. Při jiných příležitostech policie poskytla ochranu neonacistům při demonstracích anarchistů.

V květnu 2009 vláda schválila strategii boje proti extrémismu. Strategie zpracovaná ministerstvem vnitra zdůraznila význam preventivních opatření, zvláště osvěty.

Oddíl IV. Politika vlády USA

V rámci své celkové politiky hájení lidských práv vláda Spojených států jedná s vládou ČR o otázkách náboženské svobody. Úsilí vlády Spojených států v náboženských otázkách se soustředilo zejména na podporu vlády při a náboženských skupin při řešení otázek restitucí církevního majetku a registracích náboženských organizací.

V průběhu sledovaného období představitelé vlády a velvyslanectví Spojených států zdůrazňovali vládě ČR a náboženským skupinám význam restitucí (či spravedlivého a adekvátního vyrovnání, pokud navrácení majetku již není možné) v nevyřešených případech neprávem zabaveného majetku obětí holocaustu, židovské obce a církví.

Zástupci velvyslanectví se při několika příležitostech setkali se zástupci ministerstva kultury při debatách o zákoně o registraci náboženství i s představiteli menších náboženských skupin, jichž se tento zákon týká, včetně zdejší muslimské komunity. Velvyslanectví udržovalo úzký kontakt s Kanceláří prezidenta republiky, ministerstvem zahraničí, ministerstvem kultury, zástupci různých náboženských skupin a nevládních organizací. Zástupci velvyslanectví se při několika příležitostech setkali se zástupci ministerstva kultury při debatách o zákoně o registraci náboženství i s představiteli menších náboženských skupin, jichž se tento zákon týká, včetně zdejší muslimské komunity. Zástupci velvyslanectví a ministerstva zahraničí USA se setkali s vicepremiérem a úředníky z jeho úřadu a z ministerstva zahraničních věcí k prodiskutování možnosti navazující konference o majetku v době holocaustu, která se v zemi konala 26. až 30. června 2009. Jedním z výstupů konference je to, že nově vzniklý Terezínský ústav by měl sledovat, co vlády dělají v záležitostech holocaustu. Zástupci velvyslanectví se zúčastnili několika setkání se zástupci ministerstva kultury, katolické církve a Federace židovských obcí ve věcech restitucí.

Zástupci velvyslanectví rovněž řešili individuální žádosti o pomoc od čechoamerických obětí holocaustu, které se domáhaly odškodnění.